

Υπόθεση T-279/02

Degussa AG

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

«Ανταγωνισμός — Άρθρο 81 ΕΚ — Συμπράξεις — Αγορά της μεθειονίνης —
Ενιαίος και διαρκής χαρακτήρας της παραβάσεως — Πρόστιμο — Κατευθυντήριες
γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων — Σοβαρότητα και διάρκεια
της παραβάσεως — Συνεργασία κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας —
Άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17/62 — Τεκμήριο αθωότητας»

Απόφαση του Πρωτοδικείου (τρίτο τμήμα) της 5ης Απριλίου 2006 II - 913

Περίληψη της αποφάσεως

1. Κοινοτικό δίκαιο — Γενικές αρχές του δικαίου — Ασφάλεια δικαίου — «Ουδεμία ποινή άνευ νόμου»
2. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15, § 2· ανακοίνωση 98/C 9/03 της Επιτροπής)

3. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα
(Άρθρα 81 ΕΚ, 82 ΕΚ, 83 §§ 1 και 2, στοιχεία α' και δ', ΕΚ, 202, τρίτη περίπτωση, ΕΚ και 211, πρώτη περίπτωση, ΕΚ· κανονισμός 17 του Συμβουλίου)
4. Ανταγωνισμός — Διοικητική διαδικασία — Απόφαση της Επιτροπής διαπιστώνουσα παράβαση
5. Κοινοτικό δίκαιο — Αρχές — Θεμελιώδη δικαιώματα — Τεκμήριο αθωότητας
(Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, προοίμιο· Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, άρθρο 6 § 2· Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, άρθρο 47)
6. Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Εναρμονισμένη πρακτική — Έννοια
(Άρθρο 81 § 1 ΕΚ)
7. Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Απαγόρευση — Παραβάσεις
(Άρθρο 81 § 1 ΕΚ)
8. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Απόφαση περί επιβολής προστίμων
(Άρθρο 253 ΕΚ· κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2)
9. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα των παραβάσεων
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2)
10. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα των παραβάσεων
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2)
11. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Αποτρεπτικός χαρακτήρας του προστίμου
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 98/С 9/03 της Επιτροπής, σημείο 1 Α, εδ. 4, 5 και 6)
12. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 98/С 9/03 της Επιτροπής, σημείο 1 Α, εδ. 6)

13. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα των παραβάσεων — Ελαφρυντικές περιστάσεις
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15)
14. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός
(Άρθρο 18 § 1 ΕΚ· κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2)
15. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Μη επιβολή ή μείωση του προστίμου λόγω συνεργασίας της κατηγορουμένης επιχειρήσεως
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση της Επιτροπής 96/C 207/04, τίτλος Δ, σημείο 1)
16. Κοινοτικό δίκαιο — Γενικές αρχές του δικαίου — Μη αναδρομικότητα των ποινικών διατάξεων
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15· ανακοίνωση 98/C 9/03 της Επιτροπής)
17. Ανταγωνισμός — Διοικητική διαδικασία — Επαγγελματικό απόρρητο
(Άρθρο 287 ΕΚ)

1. Η αρχή της νομικής προβλέψεως των ποινών είναι απόρροια της αρχής της ασφάλειας δικαίου, η οποία αποτελεί γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου και απαιτεί, μεταξύ άλλων, να είναι σαφείς και ακριβείς οι κοινοτικές ρυθμίσεις, ιδίως όταν αυτές επιβάλλουν ή επιτρέπουν την επιβολή κυρώσεων, ούτως ώστε να μπορούν οι ενδιαφερόμενοι να γνωρίζουν σαφώς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις ρυθμίσεις αυτές και να λαμβάνουν τα ανάλογα μέτρα. Η αρχή αυτή, η οποία αποτελεί μέρος των κοινών συνταγματικών παραδόσεων των κρατών μελών και καθιερώνεται από διάφορες διεθνείς συνθήκες, μεταξύ άλλων από το άρθρο 7 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, ισχύει τόσο για τους ποινικού χαρακτήρα κανόνες όσο και για τις ειδικές διοικητικής

φύσεως ρυθμίσεις οι οποίες επιβάλλουν διοικητικές κυρώσεις ή επιτρέπουν την επιβολή τους. Έχει εφαρμογή όχι μόνο στους κανόνες που προβλέπουν στα συστατικά στοιχεία μιας παραβάσεως, αλλά και στους κανόνες που καθορίζουν τις συνέπειες που απορρέουν από την παράβαση των πρώτων κανόνων. Συναφώς, από το άρθρο 7, παράγραφος 1, της εν λόγω Συμβάσεως προκύπτει ότι ο νόμος πρέπει να καθορίζει σαφώς τις παραβάσεις και τις ποινές με τις οποίες αυτές τιμωρούνται. Η προϋπόθεση αυτή πληροúται όταν ο διοικούμενος μπορεί να γνωρίζει, από το κείμενο της σχετικής διατάξεως και, εν ανάγκη, από την εκ μέρους των δικαστηρίων ερμηνεία της διατάξεως αυτής, ποιες πράξεις ή παραλείψεις συνεπάγονται την ποινική ευθύνη του.

Από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου προκύπτει ότι, για να ανταποκρίνονται στις επιταγές της διατάξεως αυτής, δεν είναι απαραίτητο να είναι οι όροι των διατάξεων δυνάμει των οποίων επιβάλλονται οι κυρώσεις αυτές τόσο ακριβείς ώστε οι συνέπειες που είναι δυνατόν να προκύψουν από την παράβαση των διατάξεων αυτών να μπορούν να προβλεφθούν με απόλυτη βεβαιότητα. Πράγματι, σύμφωνα με τη νομολογία αυτή, η ύπαρξη ασαφών όρων στη διάταξη δεν συνεπάγεται αναγκαστικά παράβαση του άρθρου 7 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και το γεγονός ότι ένας νόμος απονέμει εξουσία εκτιμήσεως δεν συνιστά, αυτό καθαυτό, μη τήρηση της προϋποθέσεως προβλεψιμότητας, υπό την προϋπόθεση ότι η έκταση και ο τρόπος ασκήσεως αυτής της εξουσίας καθορίζονται με επαρκή σαφήνεια, λαμβανομένου υπόψη του θεμιτού επιδιωκόμενου σκοπού, ώστε να παρέχεται στον ιδιώτη προσήκουσα προστασία κατά της αυθαιρεσίας. Ως προς το θέμα αυτό, εκτός από το ίδιο το κείμενο του νόμου, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου λαμβάνει υπόψη το κατά πόσον οι χρησιμοποιούμενες αόριστες έννοιες έχουν διευκρινιστεί από πάγια και δημοσιευμένη νομολογία. Εξάλλου, η λήψη υπόψη των κοινών συνταγματικών παραδόσεων των κρατών μελών δεν οδηγεί σε διαφορετική ερμηνεία της αρχής της νομικής προβλέψεως των ποινών, γενικής αρχής του κοινοτικού δικαίου.

(βλ. σκέψεις 66-69, 71-73)

2. Έστω και στην περίπτωση που το άρθρο 7, παράγραφος 1, της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου θα εθεωρείτο ότι έχει εφαρμογή στις κυρώσεις που επιβάλλει η Επιτροπή σε περίπτωση παραβάσεως των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού, το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, που αφορά την επιβολή προστίμων στις επιχειρήσεις που έχουν παραβεί τους κοινοτικούς κανόνες ανταγωνισμού, δεν αντιβαίνει στην αρχή της νομικής προβλέψεως των ποινών, δεδομένου ότι:

- η Επιτροπή δεν διαθέτει απεριόριστο περιθώριο εκτιμήσεως κατά τον καθορισμό των προστίμων, καθόσον οφείλει να τηρεί το ανώτατο όριο που καθορίζεται σε συνάρτηση με τον κύκλο εργασιών των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων και να λαμβάνει υπόψη της τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως·
- η Επιτροπή υποχρεούται να τηρεί τις γενικές αρχές του δικαίου, ειδικότερα δε τις αρχές της ίσης μεταχειρίσεως και της αναλογικότητας·
- τα ίδια αυτά όρια ισχύουν και όσον αφορά την εκ μέρους της Επιτροπής άσκηση της διακριτικής της ευχέρειας προς επιβολή ή μη επιβολή προστίμου·

- ο έλεγχος που ασκεί ο κοινοτικός δικαστής επέτρεψε, με πάγια και δημοσιευμένη νομολογία, να διευκρινιστούν οι ασαφείς έννοιες που ενδεχομένως περιέχει το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17·
- η Επιτροπή υποχρεούται, δυνάμει του άρθρου 253 ΕΚ, να αιτιολογεί τις αποφάσεις περί επιβολής προστίμου.

(βλ. σκέψεις 71, 74-84)

- η Επιτροπή έχει διαμορφώσει μια διοικητική πρακτική γνωστή και προσιτή η οποία, χωρίς να χρησιμεύει ως νομικό πλαίσιο για τον καθορισμό των προστίμων, μπορεί να χρησιμεύσει ως στοιχείο αναφοράς όσον αφορά την τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, εξυπακουμένου ότι η αύξηση του ύψους των προστίμων, εντός των ορίων που καθορίζει το προμνησθέν άρθρο 15, παράγραφος 2, είναι πάντοτε δυνατή αν αυτό απαιτεί η αποτελεσματική εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού·
 - η Επιτροπή έχει θεσπίσει κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων, οπότε αυτοπεριορίζεται κατά την άσκηση της εξουσίας εκτιμής, συμβάλλοντας στη δημιουργία ασφάλειας δικαίου, και οφείλει να τηρεί τις αρχές της ίσης μεταχείρισης και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης·
3. Η εξουσία επιβολής προστίμων σε περίπτωση παραβάσεως των άρθρων 81 ΕΚ και 82 ΕΚ δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκε αρχικά στο Συμβούλιο, το οποίο τη μεταβίβασε ή ανέθεσε την κατ' εξουσιοδότηση άσκησης της στην Επιτροπή, κατά την έννοια του άρθρου 202, τρίτη περίπτωση, ΕΚ. Σύμφωνα με τα άρθρα 83, παράγραφοι 1 και 2, στοιχεία α' και δ', ΕΚ και 211, πρώτη περίπτωση, ΕΚ, η εξουσία αυτή εντάσσεται στον ρόλο της Επιτροπής να μεριμνά για την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου, ρόλο ο οποίος διευκρινίστηκε, πλαισιώθηκε και σχηματοποιήθηκε, όσον αφορά την εφαρμογή των άρθρων 81 ΕΚ και 82 ΕΚ, με τον κανονισμό 17. Συνεπώς, η εξουσία επιβολής προστίμων την οποία ο κανονισμός αυτός απονέμει στην Επιτροπή απορρέει από τις διατάξεις της ίδιας της Συνθήκης και αποσκοπεί στην ουσιαστική εφαρμογή των απαγορεύσεων που προβλέπουν τα εν λόγω άρθρα.

(βλ. σκέψεις 86-87)

4. Η αρχή της ασφάλειας δικαίου, στην οποία πρέπει να μπορούν να στηρίζονται οι επιχειρηματίες, σημαίνει ότι,

όταν υπάρχει διαφορά ως προς την ύπαρξη παραβάσεως των κανόνων του ανταγωνισμού, η Επιτροπή, η οποία φέρει το βάρος της αποδείξεως των παραβάσεων που διαπιστώνει, πρέπει να προσκομίζει επαρκή αποδεικτικά στοιχεία από τα οποία να προκύπτουν τα πραγματικά περιστατικά που στοιχειοθετούν την παράβαση. Όσον αφορά τη διάρκεια μιας παραβάσεως, η ίδια αρχή της ασφάλειας δικαίου επιβάλλει στην Επιτροπή, όταν δεν έχει αποδεικτικά στοιχεία από τα οποία να προκύπτει άμεσα η διάρκεια της παραβάσεως, να επικαλείται, τουλάχιστον, στοιχεία σχετικά με πραγματικά περιστατικά χωρίς μεγάλη χρονική απόσταση μεταξύ τους, ώστε να μπορεί λογικά να γίνει δεκτό ότι η παράβαση συνεχίστηκε αδιάλειπτα μεταξύ δύο συγκεκριμένων ημερομηνιών.

(βλ. σκέψεις 114, 153)

5. Η αρχή του τεκμηρίου αθωότητας, όπως προκύπτει ιδίως από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, αποτελεί μέρος των θεμελιωδών δικαιωμάτων τα οποία, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου —επιβεβαιωθείσα άλλωστε από το προοίμιο της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξεως και από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και από το άρθρο 47 του Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ενώσεως —, προστατεύονται στην κοινοτική έννομη τάξη. Λαμβανομένων υπόψη της φύσεως των επιδικών παραβάσεων καθώς και της φύσεως και του βαθμού αυστηρότητας των κυρώσεων τις οποίες επισύρουν, η αρχή του τεκμηρίου αθωότητας εφαρμόζεται και επί των διαδικασιών των σχετικών με παραβάσεις των

ισχυόντων για τις επιχειρήσεις κανόνων ανταγωνισμού που μπορούν να οδηγήσουν στην επιβολή προστίμων ή χρηματικών ποινών.

(βλ. σκέψη 115)

6. Η έννοια της «εναρμονισμένης πρακτικής» συνίσταται σε μια μορφή συντονισμού μεταξύ επιχειρήσεων η οποία, χωρίς να έχει φθάσει μέχρι του σημείου συνάψεως μιας κατά κυριολεξία συμφωνίας, αντικαθιστά συνειδητά τους κινδύνους του ανταγωνισμού με πρακτική συνεργασία μεταξύ των επιχειρήσεων. Τα κριτήρια περί συντονισμού και συνεργασίας, μακράν του να απαιτούν την επεξεργασία ενός πραγματικού «σχεδίου», πρέπει να νοηθούν υπό το φως της αντιλήψεως που διέπει τις περί ανταγωνισμού διατάξεις της Συνθήκης ότι κάθε επιχειρηματίας πρέπει να καθορίζεται αυτοτελώς την πολιτική που προτίθεται να ακολουθήσει στην κοινή αγορά. Ναι μεν η σχετική απαίτηση περί αυτοτελείας δεν αποκλείει το δικαίωμα των επιχειρηματιών να προσαρμόζονται ευφρώς στη διαπιστωθείσα ή αναμενόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών τους, εμποδίζει όμως αυστηρά κάθε άμεση ή έμμεση επαφή μεταξύ των επιχειρηματιών σκοπούσα ή έχουσα ως αποτέλεσμα είτε τον επηρεασμό της συμπεριφοράς εντός της αγοράς ενός υπαρκτού ή δυνάμει ανταγωνιστή, είτε την εκ μέρους ενός επιχειρηματία αποκάλυψη σε ένα τέτοιο ανταγωνιστή της συμπεριφοράς που έχει αποφασίσει ή σχεδιάζει να ακολουθήσει ο ίδιος στην αγορά.

Έτσι, για να στοιχειοθετηθεί εναρμονισμένη πρακτική δεν είναι αναγκαίο να αποδειχθεί ότι ένας επιχειρηματίας ανέλαβε επίσημως δέσμευση, έναντι ενός ή πλειόνων άλλων, να υιοθετήσει ορισμένη συμπεριφορά ή ότι οι ανταγωνιστές καθόρισαν από κοινού τη μελλοντική συμπεριφορά τους στην αγορά. Αρκεί ο επιχειρηματίας, μέσω της δηλώσεως περί των προθέσεών του, να έχει εξαλείψει ή, τουλάχιστον, μειώσει σημαντικά την αβεβαιότητα ως προς την αναμενόμενη συμπεριφορά του στην αγορά. Εξάλλου, καίτοι η αμοιβαία ανακοίνωση, εκ μέρους των συμμετεχόντων σε σύμπραξη, της προθέσεώς τους να θέσουν τέρμα στη σύμπραξη δεν αποτελεί προϋπόθεση του τερματισμού της, εφόσον μια επιχείρηση συμμετέχει, έστω και χωρίς να λαμβάνει ενεργό μέρος, σε συναντήσεις μεταξύ επιχειρήσεων που έχουν ως αντικείμενο τη βλάβη του ανταγωνισμού και δεν αποστασιοποιείται δημοσίως από το περιεχόμενο των συναντήσεων αυτών, δημιουργώντας έτσι την εντύπωση στους άλλους συμμετέχοντες ότι επικροτεί το αποτέλεσμα των συναντήσεων και ότι θα συμμορφωθεί προς αυτό, μπορεί να θεωρηθεί ότι αποδεδειγμένως συμμετέχει στη σύμπραξη που προκύπτει από τις εν λόγω συναντήσεις.

Επιπλέον, από τους όρους του ίδιου του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ προκύπτει μιν ότι η εναρμονισμένη πρακτική προϋποθέτει, πέραν της συνεννόησης μεταξύ των επιχειρήσεων, συμπεριφορά στην αγορά συνακόλουθη αυτής της συνεννόησης, καθώς και την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ των δύο αυτών στοιχείων, πρέπει όμως να τεκμαίρεται —πλην αποδείξεως του εναντίου, που βαρύνει τους ενδιαφερομένους επιχειρηματίες— ότι οι μετέχουσες στη διαβούλευση επιχειρήσεις, που εξακολουθούν να δρουν στην

αγορά, λαμβάνουν υπόψη τις πληροφορίες που έχουν ανταλλάξει με τους ανταγωνιστές τους για να καθορίσουν τη συμπεριφορά τους στην αγορά. Αυτό ισχύει κατά μείζονα λόγο όταν υπάρχει τακτική συνεννόηση επί μακρά περίοδο.

(βλ. σκέψεις 132-134, 136)

7. Παράβαση του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ μπορεί να προκύπτει όχι μόνον από μεμονωμένη ενέργεια, αλλά και από σειρά ενεργειών ή ακόμη από διαρκή συμπεριφορά. Η ερμηνεία αυτή δεν μπορεί να αμφισβητηθεί για τον λόγο ότι ένα ή περισσότερα στοιχεία αυτής της σειράς ενεργειών ή η διαρκής αυτή συμπεριφορά θα μπορούσαν να συνιστούν και αφ' εαυτών και μεμονωμένως κρινόμενα παράβαση της εν λόγω διατάξεως. Όταν οι διάφορες δράσεις εντάσσονται σε ένα «συνολικό σχέδιο», λόγω του ότι επιδιώκουν τον ίδιο σκοπό, ήτοι τη νόθευση του ανταγωνισμού στο εσωτερικό της κοινής αγοράς, η Επιτροπή δικαιούται να καταλογίσει την ευθύνη των δράσεων αυτών αναλόγως της συμμετοχής στην παράβαση θεωρούμενη ως εν όλον.

(βλ. σκέψη 155)

8. Όσον αφορά τον υπολογισμό του ποσού των προστίμων που επιβάλλει η Επιτροπή για παράβαση του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού, ο συνιστάμενος στην υποχρέωση αιτιολογήσεως ουσιώδης τύπος τηρείται εφόσον η Επιτροπή εκθέτει, με την απόφασή της, τα στοιχεία εκτιμήσεως τα οποία χρησιμοποίησε για να μετρήσει τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως. Εξάλλου, το περιεχόμενο της υποχρέωσης αιτιολογήσεως πρέπει να καθορίζεται με γνώμονα το ότι η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να αποδεικνύεται βάσει μεγάλου αριθμού στοιχείων, τούτο δε χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων τα οποία πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη. Εξάλλου, η υποχρέωση αιτιολογήσεως δεν επιβάλλει στην Επιτροπή να αναφέρει με την απόφασή της τα αριθμητικά στοιχεία που αφορούν τον τρόπο υπολογισμού των προστίμων, αλλά μόνο τα στοιχεία εκτιμήσεως τα οποία χρησιμοποίησε για να υπολογίσει τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως.

(βλ. σκέψεις 193-194)

περιπτώσεις συμπράξεων ως προς τις τιμές, η εκ μέρους της Επιτροπής διαπίστωση ότι οι συμφωνίες πράγματι έδωσαν τη δυνατότητα στις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις να επιτύχουν ένα επίπεδο τιμών πωλήσεως ανώτερο από εκείνο που θα είχε επικρατήσει αν δεν είχε υπάρξει σύμπραξη επιτρέπει στην Επιτροπή να λάβει υπόψη της, κατά την επιμέτρηση του προστίμου, την έκταση βλαπτικών αποτελεσμάτων της παραβάσεως στην αγορά και, έτσι, να καθορίσει το ποσό του προστίμου σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα της παραβάσεως σε επίπεδο ανώτερο εκείνου στο οποίο θα είχε καθορίσει το πρόστιμο αν δεν είχε προβεί σε μια τέτοια διαπίστωση. Στο πλαίσιο της εκτιμήσεως αυτής, η Επιτροπή πρέπει να λαμβάνει υπόψη όλες τις αντικειμενικές συνθήκες της σχετικής αγοράς, λαμβανομένου υπόψη του ισχύοντος οικονομικού και ενδεχομένως νομοθετικού πλαισίου. Πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ύπαρξη, ενδεχομένως, «αντικειμενικών οικονομικών παραγόντων» από τους οποίους προκύπτει ότι, στο πλαίσιο «της ελεύθερης λειτουργίας του ανταγωνισμού», το επίπεδο των τιμών δεν θα είχε εξελιχθεί κατά τον ίδιο τρόπο με το επίπεδο των εφαρμοσθεισών τιμών.

(βλ. σκέψεις 216, 222-224)

9. Κατά τον καθορισμό της σοβαρότητας της παραβάσεως των κανόνων του ανταγωνισμού, πρέπει να λαμβάνεται, μεταξύ άλλων, υπόψη το νομοθετικό και οικονομικό πλαίσιο της επιτιμώμενης συμπεριφοράς. Για να εκτιμήσει, όπως υποχρεούται οσάκις αυτό είναι δυνατόν, τον συγκεκριμένο αντίκτυπο μιας παραβάσεως στην αγορά, η Επιτροπή οφείλει να αναφερθεί στον ανταγωνισμό που θα υφίστατο υπό συνθήκες συνθήκες αν δεν είχε υπάρξει παράβαση. Επομένως, σε

10. Η σοβαρότητα μιας παραβάσεως των κανόνων του ανταγωνισμού μπορεί να αποδειχθεί σε σχέση με τη φύση και το αντικείμενο των καταχρηστικών συμπεριφορών. Τα στοιχεία που αφορούν το αντικείμενο μιας συμπεριφοράς μπορεί πράγματι να είναι σημαντικότερα για τον καθορισμό του ποσού του προστίμου από τα στοιχεία που αφορούν τις

συνέπειες της εν λόγω συμπεριφοράς. Πράγματι, το αποτέλεσμα μιας θίγουσας τον ανταγωνισμό συμπεριφοράς δεν αποτελεί καθοριστικό κριτήριο για την εκτίμηση του προσήκοντος ύψους του προστίμου. Στοιχεία που αφορούν τη σχετική με την πρόθεση πτυχή και συνεπώς τον σκοπό μιας συμπεριφοράς μπορεί να έχουν μεγαλύτερη σημασία από εκείνα που αφορούν τα αποτελέσματά της, ιδίως όταν αφορούν καθαυτές σοβαρές παραβάσεις, όπως είναι ο καθορισμός των τιμών και η κατανομή των αγορών. Εξάλλου, οι οριζόντιες συμπράξεις σε θέματα τιμών θεωρήθηκαν πάντοτε ότι περιλαμβάνονται στις πολύ σοβαρές παραβάσεις του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού.

(βλ. σκέψεις 250-252)

11. Κατά την επιμέτρηση των προστίμων για παράβαση του δικαίου του ανταγωνισμού, η Επιτροπή πρέπει να λαμβάνει υπόψη της όχι μόνον τη σοβαρότητα της παραβάσεως και τις ιδιαίτερες περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η παράβαση και να εξασφαλίζει το αποτρεπτικό αποτέλεσμα της ενέργειάς της, κυρίως για τα είδη παραβάσεων που είναι ιδιαίτερος επίζημα για την εκπλήρωση των σκοπών της Κοινότητας.

Συναφώς, οι κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ προβλέπουν, εξάλλου, ότι, εκτός από

την ίδια τη φύση της παραβάσεως, του αντίκτυπού της στην αγορά και τη γεωγραφική έκταση της τελευταίας, είναι αναγκαίο να λαμβάνεται υπόψη η πραγματική οικονομική δυνατότητα των αυτουργών της παραβάσεως να προξενήσουν σημαντική ζημία σε άλλους οικονομικούς παράγοντες, ιδίως στους καταναλωτές, και να καθορίζεται το ποσό του προστίμου σε επίπεδο που να του εξασφαλίζει επαρκές αποτρεπτικό αποτέλεσμα (σημείο 1 Α, τέταρτο εδάφιο). Μπορεί επίσης να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις μεγάλου μεγέθους έχουν μεγαλύτερες δυνατότητες να αξιολογήσουν τον παράνομο χαρακτήρα της συμπεριφοράς τους και τις συνέπειές της (σημείο 1 Α, πέμπτο εδάφιο).

Όσον αφορά το πρώτο από τα στοιχεία αυτά, ο σκοπός της αποτροπής που δικαιούται να επιδιώκει η Επιτροπή κατά τον καθορισμό του ποσού του προστίμου αποβλέπει στη διασφάλιση της εκ μέρους των επιχειρήσεων τηρήσεως των κανόνων του ανταγωνισμού που καθορίζονται στη Συνθήκη για την άσκηση των δραστηριοτήτων τους εντός της Κοινότητας ή του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου. Ο σκοπός αυτός επιτυγχάνεται μόνον εφόσον λαμβάνεται υπόψη η κατάσταση της επιχειρήσεως την ημέρα κατά την οποία επιβάλλεται το πρόστιμο. Πράγματι, πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ, αφενός, της εκτάσεως της παραβάσεως στην αγορά και της ευθύνης καθενός των συμμετεχόντων στη σύμπραξη (στοιχεία που καλύπτονται από το σημείο 1 Α, τέταρτο και έκτο εδάφιο, των κατευθυντηρίων γραμμών) και, αφετέρου, της αποτρεπτικής λειτουργίας την οποία πρέπει να επιτελεί η επιβολή του προστίμου.

Όσον αφορά την έκταση της παραβάσεως στην αγορά και του μεριδίου της ευθύνης καθενός των συμμετεχόντων στη σύμπραξη, το μέρος του κύκλου εργασιών που προέρχεται από τα εμπορεύματα που συνιστούν το αντικείμενο της παραβάσεως μπορεί να παράσχει ορθή ένδειξη για την έκταση της παραβάσεως στη σχετική αγορά. Ο πραγματοποιηθείς κύκλος εργασιών επί των προϊόντων που υπήρξαν αντικείμενο περιοριστικής πρακτικής συνιστά αντικειμενικό στοιχείο που παρέχει ένα ορθό μέτρο της νοσηρότητας της πρακτικής αυτής για την κανονική λειτουργία του ανταγωνισμού.

Ωστόσο, η ανάγκη εξασφάλισης επαρκούς αποτρεπτικού αποτελέσματος του προστίμου, όταν δεν αποτελεί την αιτιολογία μιας αυξήσεως του γενικού επιπέδου των προστίμων στο πλαίσιο της εφαρμογής μιας πολιτικής ανταγωνισμού, επιβάλλει την κλιμάκωση του ποσού του προστίμου ούτως ώστε να λαμβάνεται υπόψη ο επιδιωκόμενος αντίκτυπος του στην επιχείρηση στην οποία επιβάλλεται, και τούτο προκειμένου το πρόστιμο να μην είναι αμελητέο, ή αντιθέτως υπερβολικά υψηλό, ιδίως λαμβανομένης υπόψη της οικονομικής δυνατότητας της συγκεκριμένης επιχείρησης, σύμφωνα με επιταγές, αφενός, της ανάγκης εξασφάλισης της αποτελεσματικότητας του προστίμου και, αφετέρου, της τήρησης της αρχής της αναλογικότητας. Όμως, ιδίως λόγω πράξεων εκχωρήσεως ή συγκεντρώσεως, οι συνολικοί πόροι μιας επιχείρησης μπορούν να μεταβληθούν, σημειώνοντας σημαντική αύξηση ή μείωση σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα, ιδίως μεταξύ του τερματισμού της παραβάσεως και της εκδόσεως της αποφάσεως περί επιβολής προστίμου.

Επομένως, οι εν λόγω πόροι πρέπει να εκτιμώνται, ώστε να επιτυγχάνεται το προσήκον αποτρεπτικό αποτέλεσμα, και τούτο τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, την ημέρα κατά την οποία επιβάλλεται το πρόστιμο. Συναφώς, για τους ίδιους λόγους, πρέπει να σημειωθεί ότι, στο πλαίσιο του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, το ανώτατο όριο του προστίμου που έχει οριστεί στο 10% του κύκλου εργασιών της ενδιαφερομένης επιχείρησης, καθορίζεται, στο πλαίσιο του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, σε συνάρτηση με τον συνολικό κύκλο εργασιών που έχει πραγματοποιηθεί παγκοσμίως κατά τη διάρκεια της προηγηθείσας της εκδόσεως της αποφάσεως διαχειριστικής περιόδου. Ομοίως, στο πλαίσιο του καθορισμού τυχόν προσαυξήσεως του προστίμου προς διασφάλιση της αποτρεπτικής λειτουργίας του, σημασία έχει να λαμβάνονται υπόψη η πραγματική οικονομική δυνατότητα και οι πραγματικοί πόροι της επιχείρησης κατά τον χρόνο κατά τον οποίο της επιβάλλεται το πρόστιμο και όχι η εκ φύσεως πλασματική εκτίμηση *pro forma* που έχει εγγραφεί στον ισολογισμό της, που προκύπτει από την εφαρμογή λογιστικών κανόνων τους οποίους η ενδιαφερόμενη επιχείρηση έχει επιβάλει στον εαυτό της.

Όσον αφορά το δεύτερο στοιχείο, ήτοι τα νομικοοικονομικά μέσα τα οποία διαθέτουν οι επιχειρήσεις προς αξιολόγηση του παράνομου χαρακτήρα της συμπεριφοράς τους, σκοπός του είναι η επιβολή βαρύτερων κυρώσεων στις μεγάλες επιχειρήσεις, οι οποίες τεκμαίρεται ότι διαθέτουν επαρκείς γνώσεις και υποδομές ώστε να έχουν επίγνωση του παράνομου χαρακτήρα της συμπεριφοράς τους και να αξιολογούν τα εξ

αυτής πιθανά οφέλη. Προς τούτο, ο κύκλος εργασιών βάσει του οποίου η Επιτροπή καθορίζει το μέγεθος των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων και, συνεπώς, την ικανότητά τους να αντιληφθούν τον χαρακτήρα και τις συνέπειες της συμπεριφοράς τους πρέπει να αναφέρεται στην κατάσταση τους κατά τον χρόνο της παραβάσεως.

(βλ. σκέψεις 95-96, 272-274, 278-280, 283, 285, 289-290, 302)

12. Κατά την επιμέτρηση των προστίμων που επιβάλλονται σε κάθε μέλος μιας συμπράξεως, η προσέγγιση που συνίσταται στην κατάταξη των μελών σε πλείονες κατηγορίες, πράγμα που συνεπάγεται τον καθορισμό ενός κατ' αποκοπήν αρχικού ποσού για όλες τις επιχειρήσεις που ανήκουν στην ίδια κατηγορία, καίτοι δεν λαμβάνει ουσιαστικά υπόψη τις διαφορές μεγέθους μεταξύ επιχειρήσεων της ίδιας κατηγορίας, δεν μπορεί, καταρχήν, να επικριθεί. Πράγματι, η Επιτροπή δεν υποχρεούται, όταν καθορίζει το ύψος των προστίμων, να εξασφαλίζει, σε περίπτωση που επιβάλλονται πρόστιμα σε πλείονες επιχειρήσεις εμπλεκόμενες στην ίδια παράβαση, ότι τα τελικά ποσά των προστίμων θα αντικατοπτρίζουν οιαδήποτε μεταξύ των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων διαφορά ως προς τον συνολικό κύκλο εργασιών τους.

Ωστόσο, μια τέτοια κατάταξη κατά κατηγορίες πρέπει να τηρεί την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, σύμφωνα με την οποία απαγορεύεται να αντιμετωπίζονται κατά διαφορετικό τρόπο συγκρίσιμες καταστάσεις και καθ' όμοιο τρόπο διαφορετικές καταστάσεις, εκτός αν η μεταχείριση αυτή δικαιολογείται αντι-

κειμενικώς. Στο πλαίσιο της ίδιας αυτής λογικής, οι κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ προβλέπουν, στο σημείο 1 Α, έκτο εδάφιο, ότι μια «σημαντική» διαφορά ως προς το μέγεθος των επιχειρήσεων που διαπράττουν το ίδιο είδος παραβάσεως είναι, ιδίως, ικανή να δικαιολογήσει διαφοροποίηση κατά την εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως. Εξάλλου, το ποσό των προστίμων πρέπει, τουλάχιστον, να είναι ανάλογο σε σχέση προς τα στοιχεία που λαμβάνονται υπόψη προς εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως. Κατά συνέπεια, όταν η Επιτροπή κατατάσσει τις οικείες επιχειρήσεις σε κατηγορίες για τον καθορισμό του ύψους των προστίμων, ο καθορισμός των ορίων εκκινήσεως για καθεμία από τις κατ' αυτόν τον τρόπο προσδιοριζόμενες κατηγορίες πρέπει να είναι συνεπής και αντικειμενικώς δικαιολογημένος.

Λαμβανομένου υπόψη του σκοπού που επιδιώκει, ήτοι της προσαρμογής του ποσού του προστίμου αναλόγως των συνολικών πόρων της επιχειρήσεως και της δυνατότητάς της να κινητοποιήσει τα αναγκαία χρηματικά ποσά για την πληρωμή του εν λόγω προστίμου, ο καθορισμός του ποσοστού προσαυξήσεως του βασικού ποσού για τη διασφάλιση επαρκούς αποτρεπτικού αποτελέσματος στο πρόστιμο αποβλέπει περισσότερο στο να εξασφαλίσει την αποτελεσματικότητα του προστίμου παρά στο να αντικατοπτρίσει τον επιζήμιο χαρακτήρα της παραβάσεως για τη φυσιολογική λειτουργία του ανταγωνισμού και, συνεπώς, τη σοβαρότητα της εν λόγω παραβάσεως. Επομένως, η απαίτηση της αντικειμενικής δικαιο-

λογήσεως της μεθόδου που συνίσταται στην κατάταξη των επιχειρήσεων κατά κατηγορίες πρέπει να ερμηνεύεται αυστηρότερα στην περίπτωση που η κατάταξη γίνεται όχι προς τον σκοπό του καθορισμού του προστίμου αναλόγως της σοβαρότητας της παραβάσεως, αλλά προς τον σκοπό του καθορισμού της προσαυξήσεως του βασικού σκοπού προκειμένου να εξασφαλιστεί επαρκές αποτρεπτικό αποτέλεσμα στο επιβαλλόμενο πρόστιμο.

Πράγματι, στο πλαίσιο του καθορισμού του ποσού του προστίμου σε συνάρτηση προς τη σοβαρότητα της παραβάσεως, ακόμα και αν, λόγω της διαιρέσεως σε ομάδες, σε ορισμένες επιχειρήσεις εφαρμόζεται το ίδιο βασικό ποσό, ενώ οι επιχειρήσεις αυτές είναι διαφορετικού μεγέθους, η εν λόγω διαφορά μεταχειρίσεως δικαιολογείται αντικειμενικώς από την προέχουσα σημασία που αποδίδεται στη φύση της παραβάσεως σε σχέση προς το μέγεθος των επιχειρήσεων κατά τον προσδιορισμό της σοβαρότητας της παραβάσεως. Ωστόσο, η δικαιολογία αυτή δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής στον καθορισμό του ποσοστού προσαυξήσεως του προστίμου προς εξασφάλιση σ' αυτό επαρκούς αποτρεπτικού αποτελέσματος, δεδομένου ότι η προσαύξηση αυτή στηρίζεται κατ' ουσίαν και αντικειμενικώς στο μέγεθος και τους πόρους των επιχειρήσεων και όχι στη φύση της παραβάσεως.

(βλ. σκέψεις 323-325, 328-331)

κανόνων του ανταγωνισμού, να μην είναι σημαντικό το ότι μια επιχείρηση έλαβε μέτρα για να εμποδίσει τη διάπραξη στο μέλλον και νέων παραβάσεων του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού από μέλη του προσωπικού της, το γεγονός όμως αυτό ουδόλως μεταβάλλει την πραγματικότητα της διαπιστωθείσας παραβάσεως. Επομένως, το γεγονός και μόνον ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, η Επιτροπή έχει λάβει υπόψη, στην πρακτική των προηγούμενων αποφάσεών της, την κατάρτιση προγράμματος ευθυγραμμίσεως ως ελαφρυντική περίπτωση δεν συνεπάγεται και υποχρέωσή της να ενεργήσει κατά τον ίδιο τρόπο και σε άλλη συγκεκριμένη περίπτωση. Επομένως, η Επιτροπή δεν υποχρεούται να κάνει δεκτό ένα τέτοιο στοιχείο ως ελαφρυντική περίπτωση εφόσον συμμορφούται προς την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, η οποία συνεπάγεται ότι δεν πρέπει να υπάρχει διαφορετική εκτίμηση ως προς το σημείο αυτό μεταξύ των επιχειρήσεων που είναι αποδέκτες της ίδιας αποφάσεως.

Επιπλέον, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η απλή υιοθέτηση, εκ μέρους μιας επιχείρησης, ενός προγράμματος συμμορφώσεως προς τους κανόνες του ανταγωνισμού δεν μπορεί να συνιστά έγκυρη και βέβαιη εγγύηση της μελλοντικής σταθερής τηρήσεως των εν λόγω κανόνων από την επιχείρηση αυτή, οπότε ένα τέτοιο πρόγραμμα δεν μπορεί να υποχρεώσει την Επιτροπή να μειώσει το πρόστιμο με την αιτιολογία ότι ο σκοπός της προλήψεως που επιδιώκεται με το πρόστιμο αυτό έχει ήδη, τουλάχιστον εν μέρει, επιτευχθεί.

13. Στο πλαίσιο της επιμετρήσεως προστίμου που επιβάλλεται για παράβαση των

(βλ. σκέψεις 350-351, 361)

14. Ναι μεν η απαγόρευση των λόγων γενικής προλήψεως εφαρμόζεται στην ιδιαίτερη περίπτωση των μέτρων που αποκλίνουν από την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των πολιτών της Ενώσεως, την οποία καθιερώνει το άρθρο 18, παράγραφος 1, ΕΚ, και λαμβάνονται από τα κράτη μέλη για λόγους δημοσίας τάξεως, ουδόλως όμως αποτελεί γενική αρχή και, συνεπώς, δεν μπορεί αυτομάτως να εφαρμοστεί κατ' αναλογίαν στο πλαίσιο των προστίμων που επιβάλλει η Επιτροπή στις επιχειρήσεις για παράβαση του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού. Αντιθέτως, είναι θεμιτό να λάβει η Επιτροπή υπόψη της ότι οι θίγουσες τον ανταγωνισμό πρακτικές, παρά το ότι έχουν κηρυχθεί παράνομες από την έναρξη της κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού, εμφανίζονται ακόμα σχετικά συχνά λόγω του οφέλους που ορισμένες ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις μπορούν να αποκομίσουν και, ως εκ τούτου, να κρίνει ότι πρέπει να αυξήσει το ύψος των προστίμων προκειμένου να ενισχύσει το αποτρεπτικό αποτέλεσμά τους, πράγμα που ανταποκρίνεται, εν μέρει τουλάχιστον, στην ανάγκη προσδόσεως στα πρόστιμα αποτρεπτικού χαρακτήρα έναντι επιχειρήσεων άλλων από αυτές στις οποίες επιβάλλονται τα πρόστιμα αυτά.

(βλ. σκέψεις 359-360)

15. Η μείωση των προστίμων σε περίπτωση συνεργασίας των επιχειρήσεων που έχουν μετάσχει σε παραβάσεις του

κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού στηρίζεται στη σκέψη ότι μια τέτοια συνεργασία διευκολύνει το έργο της Επιτροπής.

Συναφώς, μια επιχείρηση που αρκέστηκε, κατά τη διοικητική διαδικασία, να μη λάβει θέση επί των πραγματικών ισχυρισμών της Επιτροπής, και άρα δεν αναγνώρισε το αληθές τους, δεν συμβάλλει στην ουσιαστική διευκόλυνση του έργου της Επιτροπής. Ομοίως, δεν αρκεί να δηλώσει γενικώς μια επιχείρηση ότι δεν αμφισβητεί τα προβαλλόμενα πραγματικά περιστατικά, σύμφωνα με την ανακοίνωση περί της συνεργασίας των επιχειρήσεων στις υποθέσεις συμπράξεων, αν, υπό τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως, η δήλωση αυτή δεν εμφανίζει την παραμικρή χρησιμότητα για την Επιτροπή. Τέλος, μείωση βάσει της ανακοινώσεως περί της συνεργασίας των επιχειρήσεων δικαιολογείται μόνον όταν τα παρασχεθέντα πληροφοριακά στοιχεία και, γενικότερα, η συμπεριφορά της ενδιαφερομένης επιχείρησης μπορούν συναφώς να θεωρηθούν ότι αποδεικνύουν μια πραγματική συνεργασία εκ μέρους της. Όπως προκύπτει από την ίδια την έννοια της συνεργασίας, όπως η έννοια αυτή διασαφηνίζεται στο κείμενο της ανακοινώσεως περί της συνεργασίας των επιχειρήσεων και ειδικότερα στην εισαγωγή και στο κεφάλαιο Δ, σημείο 1, της ανακοινώσεως αυτής, μόνον όταν η συμπεριφορά της ενδιαφερομένης επιχείρησης μαρτυρεί ένα τέτοιο πνεύμα συνεργασίας μπορεί να χορηγηθεί μείωση βάσει της εν λόγω ανακοινώσεως.

(βλ. σκέψεις 380-383)

16. Για τον έλεγχο της τηρήσεως της αρχής της μη αναδρομικότητας, όσον αφορά τη μεταβολή της γενικής πολιτικής του ανταγωνισμού της Επιτροπής για τα πρόστιμα, η οποία προκύπτει, μεταξύ άλλων, από τις κατευθυντήριες γραμμές κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ, πρέπει να εξετάζεται κατά πόσον η εν λόγω μεταβολή μπορούσε ευλόγως να προβλεφθεί κατά τον χρόνο διαπράξεως των σχετικών παραβάσεων.

Συναφώς, η κύρια καινοτομία των κατευθυντηρίων γραμμών συνίσταται στο να λαμβάνεται ως σημείο αφετηρίας για τον υπολογισμό ένα βασικό ποσό, που καθορίζεται με βάση ανώτατα και κατώτατα όρια που προβλέπονται συναφώς και τα οποία αντανακλούν τους διαφορετικούς βαθμούς σοβαρότητας των παραβάσεων, αλλά τα οποία, αυτά καθαυτά, δεν έχουν σχέση με τον σχετικό κύκλο εργασιών. Η μέθοδος αυτή στηρίζεται συνεπώς κατ' ουσίαν σε μια τιμολόγηση, καίτοι σχετική και εύκαμπτη, των προστίμων. Πρέπει συνεπώς να εξεταστεί αν η νέα αυτή μέθοδος υπολογισμού των προστίμων, έστω και αν υποθεθεί ότι είχε επιβαρυντικό αποτέλεσμα από πλευράς του επιπέδου των επιβαλλομένων προστίμων, μπορούσε ευλόγως να προβλεφθεί κατά τον χρόνο διαπράξεως των σχετικών παραβάσεων. Το γεγονός ότι η Επιτροπή έχει επιβάλει στο παρελθόν πρόστιμα ενός ορισμένου ύψους για διάφορες μορφές παραβάσεων δεν της στερεί τη δυνατότητα να αυξάνει το ύψος αυτό, εντός των ορίων που προβλέπει ο κανονισμός 17, αν αυτό είναι αναγκαίο προκειμένου να κατοχυρωθεί η εφαρμογή της κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού, αλλά, αντιθέτως, η απο-

τελεσματική εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού απαιτεί να μπορεί οποτεδήποτε η Επιτροπή να προσαρμόζει το επίπεδο των προστίμων στις ανάγκες της πολιτικής αυτής.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι οι επιχειρήσεις που εμπλέκονται σε διοικητική διαδικασία η οποία μπορεί να καταλήξει στην επιβολή προστίμου δεν μπορούν να έχουν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στο ότι η Επιτροπή δεν θα υπερβεί το ύψος των προστίμων το οποίο εφάρμοζε προηγουμένως ούτε ότι θα εφαρμόσει ορισμένη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων αυτών. Κατά συνέπεια, οι εν λόγω επιχειρήσεις πρέπει να λαμβάνουν υπόψη το ενδεχόμενο να αποφασίσει η Επιτροπή ανά πάσα στιγμή να αυξήσει το επίπεδο του ύψους των προστίμων σε σχέση με εκείνο που έχει εφαρμόσει στο παρελθόν. Τούτο ισχύει όχι μόνον όταν η Επιτροπή προβαίνει σε αύξηση του επιπέδου του ύψους των προστίμων επιβάλλοντας πρόστιμα με ατομικές αποφάσεις, αλλά και όταν η αύξηση αυτή πραγματοποιείται με την εφαρμογή, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, κανόνων συμπεριφοράς που έχουν γενική ισχύ όπως είναι οι κατευθυντήριες γραμμές. Εξάλλου, από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου προκύπτει ότι η προβλεψιμότητα του νόμου δεν εμποδίζει το ενδιαφερόμενο πρόσωπο να προσφύγει σε πεφωτισμένες συμβουλές για να αξιολογήσει, σε ένα βαθμό που είναι εύλογος με βάση τις συγκεκριμένες περιστάσεις, τις συνέπειες που μπορούν να προκύψουν από μια συγκεκριμένη πράξη. Τούτο ισχύει ειδικότερα όσον αφορά τους επαγγελματίες, οι οποίοι είναι συνηθισμένοι να επιδεικνύουν μεγάλη σύνεση κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους. Γι' αυτό

μπορεί κανείς να αναμένει από αυτούς να λαμβάνουν ιδιαίτερη μέριμνα κατά την αξιολόγηση των κινδύνων που ενέχει το επάγγελμα αυτό.

Από τα ανωτέρω πρέπει να συναχθεί ότι οι κατευθυντήριες γραμμές και, ειδικότερα, η νέα μέθοδος υπολογισμού των προστίμων που αυτές προβλέπουν, έστω και αν υποτεθεί ότι είχε επιβαρυντικό αποτέλεσμα από πλευράς επιπέδου των επιβαλλομένων προστίμων, μπορούσαν ευλόγως να προβλεφθούν από επιχειρήσεις όπως η προσφεύγουσα κατά τον χρόνο της διαπράξεως της επίδικης παραβάσεως.

(βλ. σκέψεις 388-396)

17. Το άρθρο 287 ΕΚ επιβάλλει στα μέλη, στους υπαλλήλους και το λοιπό προσωπικό των οργάνων της Κοινότητας «να μη μεταδίδουν πληροφορίες που αποτελούν εκ φύσεως επαγγελματικά απόρρητα, ιδίως πληροφορίες σχετικές με επιχειρήσεις που αφορούν τις εμπορικές τους σχέσεις και τα κοστολογικά τους στοιχεία». Καίτοι η διάταξη αυτή αναφέρεται κυρίως στις πληροφορίες τις οποίες παρέχουν οι επιχειρήσεις, το επίρρημα «ιδίως» καταδεικνύει ότι πρόκειται για γενική αρχή που εφαρμόζεται και σε άλλες εμπιστευτικές πληροφορίες. Σε διαδικασίες που στηρίζονται στην αρχή της εκατέρωθεν ακροάσεως και οι οποίες μπορούν να καταλήξουν στην επιβολή κυρώσεων, η φύση και το ύψος της προτεινομένης κυρώσεως καλύπτονται, ως εκ της φύσεώς τους,

από το επαγγελματικό απόρρητο, επί όσο χρόνο η κύρωση δεν έχει ακόμα οριστικώς εγκριθεί και ανακοινωθεί. Η αρχή αυτή απορρέει, ιδίως, από την ανάγκη σεβασμού της φήμης και της αξιοπρέπειας του ενδιαφερόμενου, όσο αυτός δεν έχει ακόμα καταδικαστεί.

Έτσι, το καθήκον της Επιτροπής να μην επιτρέπει διαρροή στον Τύπο πληροφοριών σχετικών με την ακριβή κύρωση που σχεδιάζεται να επιβληθεί δεν συμπίπτει απλώς με την υποχρέωσή της να σέβεται το επαγγελματικό απόρρητο, αλλά και με την υποχρέωσή της για εξασφάλιση της χρηστής διοικήσεως. Τέλος, η αρχή του τεκμηρίου αθωότητας εφαρμόζεται επί των διαδικασιών των σχετικών με παραβάσεις των κανόνων του ανταγωνισμού οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην επιβολή προστίμων ή χρηματικών ποινών. Η Επιτροπή προφανώς δεν σέβεται το τεκμήριο αυτό όταν αποκαλύπτει στον Τύπο, πριν από την τυπική καταδίκη της κατηγορουμένης επιχειρήσεως, τις ουσιαστικές διατάξεις της αποφάσεως που βρίσκεται υπό συζήτηση στη συμβουλευτική επιτροπή και στο σώμα των επιτρόπων.

Πάντως, αφενός, το υποστατό μιας παραβάσεως πράγματι αποδειχθείσας κατά τη διοικητική διαδικασία δεν μπορεί να αμφισβητηθεί λόγω της αποδείξεως της πρόωρης δημοσιοποίησεως, εκ μέρους της Επιτροπής, της πεποιθήσεώς της ως προς την ύπαρξη της παραβάσεως και του ύψους του προστίμου που σχεδιάζει, ως εκ τούτου, να επιβάλει σε ορισμένη επιχείρηση. Επιπλέον, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι η αποκά-

λυψη, εκ μέρους της Επιτροπής, του περιεχομένου μιας απόφασης κατά το πέρας της διοικητικής διαδικασίας και την παραμονή της τυπικής εκδόσεώς της αρκεί, από μόνη της, προς απόδειξη του ότι η Επιτροπή προδίκασε την έκβαση της υποθέσεως ή ερεύνησε την υπόθεση με προκατάληψη.

Αφετέρου, μια πλημμέλεια μπορεί μεν να επιφέρει την ακύρωση της σχετικής απόφασης, υπό την προϋπόθεση, όμως, να αποδεικνύεται ότι, αν δεν είχε σημειωθεί αυτή η πλημμέλεια, η εν λόγω απόφαση θα είχε διαφορετικό περιεχόμενο.

Η προϋπόθεση αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί ως προσβολή του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων που αντλούν οι ιδιώτες από την κοινοτική έννομη τάξη, δικαιώματος που αποτελεί μέρος των γενικών αρχών του δικαίου οι οποίες απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών και καθιερώνεται επίσης από τα άρθρα 6 και 13 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Πράγματι, η προστασία αυτή πρέπει να συμβιβάζεται με την αρχή της ασφάλειας δικαίου και το τεκμήριο νομιμότητας που ισχύει υπέρ των πράξεων των κοινοτικών οργάνων.

(βλ. σκέψεις 409-411, 414-416, 421-423)